

ชื่อโครงการ : การวิจัยและพัฒนากระบวนการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและแพทย์แผนไทย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน

Research and Development of the Utilization Process of Local Wisdom and Thai Traditional Medicine for Community Health and Hygiene.

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปี ๒๕๔๖
ระยะเวลาทำการวิจัย ๑ ปี ตั้งแต่ วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๖ ถึง วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๔๗

การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากลเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ชุมชนเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ในประเด็น การวิจัยและพัฒนากระบวนการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและแพทย์แผนไทย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ชุมชนเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ และเพิ่มศักยภาพแก่ชุมชนท้องถิ่นเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสาน ภูมิปัญญาสากล (เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ให้เพิ่มพูนศักยภาพความเป็นชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เกิดการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนด้วยกระบวนการประชาสังคม โดยเน้นการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านแพทย์แผนไทยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่ไปกับการผสมผสานภูมิปัญญาสากล เพื่อพัฒนากระบวนการการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านแพทย์แผนไทย ในการเสริมสร้างสุขภาพและอนามัยชุมชน

การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการรวบรวมข้อมูล มีการตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับพร้อมเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในจังหวัดสระบุรี และลพบุรี ๔ อำเภอ ๑๕ ตำบล ๖๕ ชุมชน การศึกษาวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ ได้คัดเลือกชุมชนพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ คือ ชุมชนวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ชุมชนแก่งผักกูด อำเภอลำหลวง ชุมชนน้ำตก วังก้านเหลือง อำเภอลำหลวง และอำเภอชัยบาดาล ชุมชนท่าดินดำ ชุมชนชัยบาดาล และ ชุมชนมะกอกหวาน อำเภอชัยบาดาล และชุมชนโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยการดำเนินการวิจัยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory observation) การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การประชุมถมนำเชิงปฏิบัติการ การจัดฝึกอบรม การจัดศึกษาดูงาน และการสาธิตระหว่าง นักวิจัย ครูภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย ผู้ช่วยนักวิจัย ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนฟื้นฟู ส่งเสริมพัฒนากระบวนการผลิต และกระบวนการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ชุมชนเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

การศึกษาวิจัยตามกระบวนการ RLDP Model คือ Research and Learning for Development to Public ปรากฏผลการดำเนินการ ดังนี้

การได้องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยและพืชสมุนไพรในชุมชน มีอยู่มากในพื้นที่ชุมชนเมืองของจังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี เช่น วัดชีป่าสิดาราม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสระบุรี และสมาคมแพทย์แผนไทย ส่วนภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยในชุมชนรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ยังพอมืออยู่ แต่ไม่ค่อยมีศักยภาพเพียงพอต่อการที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหายไปจากชุมชน

การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันกับผู้นำชุมชน และครูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย โดยมีการจัดเวทีเสวนา ประชาคม และการสาธิต เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน มีกิจกรรมการนวดแผนไทย การประคบสมุนไพร และการเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ชุมชน เพื่อส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ด้านการแพทย์แผนไทย และการปลูกสมุนไพร

การทดลองปฏิบัติพัฒนาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านกับการแพทย์แผนไทยในชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญา เป็นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิต และผลิตภัณฑ์ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภูมิปัญญาในท้องถิ่นอื่นๆ การพัฒนาตาม ศักยภาพและการเรียนรู้ชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนอื่น ทำให้เกิดการนำมาปฏิบัติกับคนในชุมชนท้องถิ่น มีการประยุกต์เพื่อให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย เช่น ถูกประคบและสมุนไพรที่ไอบัว น้ำมันที่ไฉนวด และเทคนิคในการนวดเพื่อบำบัดที่มีมากขึ้น รวมไปถึงการใช้สมุนไพรในการทำอาหารและยาเพื่อสุขภาพด้วย

การมีแหล่งปลูกพืชสมุนไพร เช่น ว่านชักมดลูก เพื่อใช้ในการรักษาสุขภาพ ได้มีการพัฒนาในเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบของแคปซูล และน้ำดื่มสมุนไพร การมีศูนย์นวดแผนไทยที่บ้านโพธิ์ทอง การจัดตั้งศูนย์การนวดแผนไทยที่น้ำค่างักันเหลื่อง และไร่พรพรรณ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการนวดแผนไทยในชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอยู่อย่างต่อเนื่อง ให้มีการค่อขอคภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น จึงเป็นการทำให้เกิดการยังชีพในชุมชนแบบพออยู่ พอกิน พอใช้ และพอเพียงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การเกิดเศรษฐกิจชุมชนในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ให้เกิดกระบวนการพัฒนาและการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการแพทย์แผนไทย และพืชสมุนไพร ที่ให้สรรพคุณทางอาหารและยา ได้มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีศักยภาพเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์แบบผสมผสานหรือบูรณาการเป็นองค์รวมที่เสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนด้วย

Research and Development of the Utilization Process of Local Wisdom and Thai Traditional Medicine for Community Health and Hygiene.

The objective of the research was to promote the local economy along the philosophy of Sufficiency Economy and the New Theory. It also aimed to strengthen the potential of the community economically, socially, culturally and environmentally by means of integrating their local wisdom with appropriate global wisdom and establishing the learning network for the utilization of Thai traditional medicine for community health and hygiene. The successful production was definitely significant for sufficient economy of the communities at the levels of household, community and region. Besides, the participated communities would certainly involve in the restoration of natural resources and environment. The research emphasized on the inheritance and transfer of Thai traditional medicine integrated with the appropriate global wisdom for the community health and hygiene benefits.

The research involved the documentary collection of quantitative and quality data in the seven selected communities in the two provinces of Saraburi and Lopburi including four districts of fifteen tambons (sub-districts) of total sixty-five villages : Wang Muang Community, Wang Muang District, Saraburi Province ; Gaeng Phaggood Community, Tha Luang District, Lopburi Province ; Namtok Wang Gan Leuang Community, Tha Luang and Chai Badan Districts, Lopburi Province ; Tha Din Dam Community, Chai Badan District, Lopburi Province ; Chai Badan Community, Chai Badan District, Lopburi Province ; Magog Wan Community, Chai Badan District, Lopburi Province ; Khok Salung Community, Phattananikhom District, Lopburi Province.

Participation observation and focus group were used for the task. The project researchers and assistant researchers were assigned to work with the local researchers in the target areas. There was collaborative learning among the researchers, community leaders, developers and academicians through seminars, training, demonstrations, and study tours as well as among networks and organizations in the utilization of Thai traditional medicine.

The findings of the research along RLDP (Research and Learning for Development to Public) research methodology in the target areas were concluded as follows :

The local wisdom of Thai traditional medicine and herbal medicine was generally practice in Lopburi and Saraburi Provinces. One of the well known organization was Wat Chee Pa Sitaram Distance Learning Center in Saraburi Province. Apparently, this local wisdom was gradually vanishing in the areas.

The data were gathered from the community leaders and the Thai traditional medicine experts. There was collaborative learning among the researchers and those who involved through the seminars, workshops and demonstrations. The activities also included Thai style massage, Thai herbal medicine and growing the herbs.

The research and development for medical use of the local herbs in the target areas was aimed to establish confidence of the community in the quality of the product and the wisdom, and the strong relationship with the other communities. The research has also maximized the use of local resources i.e. herbal massage cushion, sauna herbs, massage oil, and the herbs used for cooking and medical treatment. The massage technology has been improved accordingly.

The research and development has introduced capsule for zingiberaceal and drink for some other herbs in the areas where they were abundant. The research also resulted in establishment of the massage treatment centers at Nam Tok Wang Gan Leung and Rai Phonphan which have become the learning resources and networks for the wisdom of Thai style massage. The wisdoms were successfully established in the target areas for Thai herbal medicine and massage. The process eventually led to the improvement of the household economy according to the New Theory in the level of Self-sufficiency Economy.

With the accomplishment of Self-sufficiency Economy, the communities have strongly realized their strength and integrity through the development of the local wisdoms of Thai traditional medicine and herbs and the establishment of learning network in the areas of Pa Sak Jolasid Dam.